

navzoč, ker je takrat sedel v ječi. Še zadnje dneve pred osvoboditvijo je pretrpel šesturno mučenje, ker so mu očitali, da je on kriv za vstop krščanskih socialistov v vrste Osvobodilne fronte. Po končani vojni je bil izvoljen za poslanca v zvezno ustavodajno skupščino, sedaj pa je član Sveta SR Slovenije.

Zelo plodno in z idealizmom prepleteno je bilo Žumrovo življenje. Do pozne življenjske dobe je opravljal poklic grafičnega delavca in vendar je poleg skrbi za številno družino preostali čas posvetil

delu v organizaciji in pisanju člankov v Delavski pravici. Pri vsem tem pa je ostal skromen in ni nikdar prilagajal svoje miselnosti konjunktornim osebnim koristim. Zaradi svojega realnega gledanja na potek dogodkov in prispevkov k današnji stvarnosti si je pridobil vsestranski ugled in spoštovanje. Ob lepem življenjskem jubileju mu nekdanji njegovi sodelavci želimo, da bi preživel še mnogo zdravih in veselih let v krogu svoje družine.

Tone Pirc

RAZGOVOR S SEDEMDESETLETNIKOM NIKOM ŽUMROM

Niko Žumra

Muzejsko društvo v Škofji Loki ima prijetno dolžnost, da se ob jubileju spomni enega svojih najbolj delavnih in uspešnih sodelavcev Nika Žumra iz Železnikov, ki je s svojim delom največ pripomogel, da imajo Železniki muzejsko zbirko. V ta namen sem imel razgovor z njim in izvedel marsikaj, od česar glavne stvari tu navajam.

Nika Žumra se spominjam še iz otroških let, ko je bil »nunški muček« v Loki in tu hodil v osnovno (takrat imenovano ljudsko) šolo. Rodil se je 10. de-

cembra 1905 v kovaški družini v Železnikih in imel tri starejše brate in dve sestra. Ko je bil oče v prvi svetovni vojni mobiliziran in je bil obstoj očetove obrti negotov, so odločili, naj gre za tremi brati še Niko — najmlajši v šole in so zanj dobili skromno oskrbo pri uršulinkah v Loki. Tu je za to opravljal manjša dela, predvsem pa stregel pri jutranjih mašah. Vstajal je vsak dan ob petih zjutraj. Ko se spominja na te čase, pripominja, da se je od tedaj skozi vse življenje ravnal po reku: rana ura, zlata ura in se mu vsled tega nikdar ni bilo treba izgovarjati, da nima časa. V loško šolo so ga poslali zato, ker je bila šola v Železnikih le dvorazredna s štirimimi oddelki in bi iz nje le težko prestopil v srednjo šolo. Ko je v Loki končal peti razred, se je končala prva svetovna vojna. Ker se je oče vrnil iz vojske in spet začel s kovaško obrtjo, je Nika pridržal doma za vajenca, čeprav je ta želel, da bi šel naprej v gimnazijo. Po vajenski dobi se je vpisal na strojno delovodski oddelek tehnične srednje šole v Ljubljani. Po dveh letih strokovnega šolanja je delal le kratek čas v očetovi delavnici. Zaposlil se je kot konstrukcijski risar v podružnici tovarne poljedelskih strojev Ježek v Mariboru in se tam preusmeril v strojno ključavničarstvo. Ko je oče zbolel, je Nika postavil pred odločitev, ali hoče prevzeti in nadaljevati obrt v domači hiši. Odločil se je za dom in se vrnil. Od tedaj je delal doma in se izpopolnjeval na raznih tečajih.

Šedemdeset let življenja vsekakor kaže gotovo svoja sončna in senčna obdobja. Nika sem vprašal: »Na kaj se v svojem življenju najraje in najmočneje

spominjaš?« Na to mi je približno tako-
le odgovoril:

»Vedel sem, da je prvo kruh. Moj last-
ni gospodarški napredek pa je odvisen
od splošnega gospodarskega stanja v
Selški dolini, ki ne more živeti le od
kmetijstva. Ko so gradili cesto v Sorico,
se je to poznalo povsod. Od gradbenih
delavcev so dobili zaslužek tudi obrtniki
in trgovci. Gospodarstvo doline je treba
torej tako premakniti, da bo odvečna
delovna sila dobila delo in zaslužek. Ko-
liko moških je takrat hodilo iz Podlonka
na delo v jeloviške gozdove! V koših so
s seboj nosili hrano za ves teden in se
konec tedna vračali domov. Ko sem bil
zaposlen v tovarni, sem spoznal, kakšne
možnosti se odpirajo industriji. Posa-
mezniki bodo uspevali, če se izboljša
gospodarstvo vse doline, to pa lahko pri-
nese industrija. Zato nisem stremel za
osebnim kopičenjem imetja, temveč mi
je šlo za premik celotnega gospodarstva
doline v industrijo. Toda, kako se tega
lotiti? Priložnost za to je najprej nudilo
gozdno gospodarstvo, ki je kot naravno
bogastvo klicalo po smotrnem izkorišča-
nju in s predelavo lesa omogočalo širše
zaposlovanje ljudi. Ustanovili smo lesno-
produktivno zadrugo na Češnjici z nam-
enom, da v korist članov pospešuje
lesno obrt in industrijo v dolini. Bil sem
štiri leta njen predsednik in poslovodja,
za tem pa sedem let predsednik nad-
zorstva. (O pomenu te zadruge so pisali
J. Šter v LR 1967, L. Žumer v LR 1968
in E. Čerferin v knjigi Selška dolina
1973). Pri delu v tej zadrugi sem uvidel,
da imajo Železniki toliko ljudi, ki potre-
bujejo zaposlitve, da jih lesnoproductiv-
na zadruga ne more zadovoljiti, ampak
je treba osnovati še kovinsko predelo-
valno industrijo, ki jim bo dala zaslu-
žek in so zanj že po tradiciji priprav-
ljeni. Takoj po osvoboditvi smo začeli
snovati v tem smislu. O tem sva s tov.
Petrom Polajnarjem objavila članek
»Nastanek in razvoj kovinske industri-
je« v knjigi Selška dolina. Tudi svojo
obrt sem preosnoval in s svojo delavni-
co podprl snovanje kovinske industrije.
Ta naša delavnost ni ostala skrita v Sel-
ški dolini, temveč je dala pobudo in po-
moč pri snovanju kovinsko predelovalne
industrije tudi po drugih krajih.«

»Kako si preživel osvobodilno vojno?«

»Drugo svetovno vojno sem pričakal
poučen iz zaupno razširjene knjige nem-
škega pisatelja Rauschninga Pogovor s
Hitlerjem, ki osvetljuje, kaj prinaša na-

cizem Nemcem in kaj čaka Evropo in
svet. Po zlomu stare Jugoslavije sem se
nekaj časa skrival v Ostrem vrhu, na
Rudnem in v Savinjski dolini, v maju
pa sem bil že zaprt v Šentvidu. Tja so
Nemci odvedli vso našo družino in jo
določili za preselitev, a po posredova-
nju brata Lojzeta so nas spet peljali
domov.

Nato sem sodeloval v terenskem odbo-
ru OF, ki so ga osnovali po navodilih
iz Ljubljane in Kroke. Podpirali smo
okupatorjeve žrtve in zbirali orožje. To
nevarno delo v legalni je trajalo do 30.
avgusta 1943, ko sem odšel v partizane,
kjer sem deloval po krajih na levem
bregu Sore. Dne 14. oktobra sem bil do-
deljen v vojsko in sem v štabu Gorenj-
skega odreda prevzel delo s propagando
in kulturo v vojaških enotah. Ustanov-
ljena je bila tudi vojaška tehnika, v ka-
teri smo izdali revijo Gorenjski parti-
zan. Ker sem hudo zbolel, sem bil 20.
junija 1944 odpuščen iz vojske. Potem
sem pri okrajnem odboru OF Selca-Po-
ljane dobil nalogo ustanoviti več šol.
Dne 10. decembra 1944 so me dodelili
Pokrajinskemu odboru OF za Gorenjsko,
kjer sem postal referent komisije za
ugotavljanje okupatorjevih zločinov. Po
osvoboditvi sem vodil to komisijo za
Gorenjsko in Koroško, dokler nisem bil
1. decembra 1945 demobiliziran.

Bojev so se udeležili tudi moji sinovi
Lojze, Marjan in Niko, prva dva sta bila
celo laže ranjena. Prava strahotnost je
nastopila, ko so obveščevalci poslali pre-
verjeno sporočilo, da imajo domobranci
namen »poklati Žumrove«. To mi je spo-
ročil tov. Bogdan Osolnik. Med zadnjo
ofenzivo od 18. marca do 6. aprila 1945
so z Nemci prišli v Železnike domobran-
ci in vdrli v našo hišo. Ženo in mamó
so klofotali, sina Marjana pa je eden od
njih z revolverjem odpeljal na dvorišče.
K sreči je medtem prišel v hišo vod
Nemcev, spodil domobrance in se nase-
lil v hiši. Tako je bil nameravani zločin
preprečen in družina zavarovana. Želez-
niki so kmalu nato dočakali svobodo.«

»Kaj te je nagnilo, da si se lotil dela
za muzejsko zbirko v Železnikih?«

»Že pred vojno smo prosti čas upo-
rabljali za kulturno in športno udelež-
vanje, po osvoboditvi pa so bili za kul-
turno delovanje boljši materialni pogoji.
Leta 1949 se je zadruga NIKO udele-
žila prve povojne obrtne razstave v
Ljubljani, kjer smo predstavili železni-
karsko železarstvo v preteklosti in se-

danjosti. Poleg novih izdelkov smo razstavili maketi starega plavža in fužine. Ker so v Beogradu reševali takrat vprašanje visokih peči za Zenico in Vareš, se je tov. Boris Kidrič, ki si je ogledal razstavo, zelo zanimal za naše železarstvo. Kmalu po obisku razstave nas je brzojavno povabil v Beograd. Odšli smo trije iz Železnikov in bili tri dni njegovi gosti ter ga seznanili z našimi razmerami in načrti, ki jih je odločno podprl. Muzealci, ki so si razstavo ogledali, so bili mnenja, da je treba razstavljene predmete uporabiti za muzejsko zbirko. Vse smo odpeljali nazaj v Železnike, kjer je bilo v dvorišni sobi Plavčeve hiše že shranjenih več predmetov starega železarstva. Maketa starega plavža sedaj res stoji v našem muzeju. Tako je bil začetek zbirke leta 1949. Ko je lesno industrijsko podjetje Češnjica leta 1965 dobilo nov polnojarmenik, je bila v prtiličju Plavčeve hiše prirejena lesno industrijska razstava, ob plavžu je bila slavnostna prireditev in razstavljena oglarska kopa ter vozila za spravilo lesa. K pripravam za to razstavo je di-

rektor podjetja razen odbornikov loškega muzejskega društva in njegove podružnice v Železnikih povabil tudi mene, na kar sem se in na prigovarjanje odbornikov iz Loke lotil organiziranja domače muzejske zbirke. Zasnovali smo jo kot zbirko železarstva in lesno predelovalnega gospodarstva. Z nekaterimi sodelavci smo nato prav krepko in vztrajno delali štiri leta (1964 do 1968) in opravili delo, ki bi učinkovito gotovo izpolnilo eno polno leto. Dvema osnovnima zbirkama smo dodali še čipkarstvo, ki je tudi značilno za naš kraj. Nad vsem delom mi je najsvetlejša zavest, da Železniki hranijo izredni spomenik nekdanjega železarstva — plavž ter muzejsko zbirko starega fužinarstva in žeb-ljarstva in so slednjič dobili tudi svoj zbornik Selška dolina v preteklosti in sedanjosti.«

V imenu nekdanjih sodelavcev iz muzejskega društva in njegovega odbora ter pododbora tov. Niku Žumru čestitam ob njegovem jubileju in mu želim še nadaljnjih delovnih uspehov.

France Planina

UČITELJSKA RODBINA IZ GORENJE VASI

Noben član rodbine Pipan se sicer ni rodil v Gorenji vasi, vendar jo štejejo za svoj dom. Ded Ivan Pipan, doma iz Hraš pri Smledniku, je prišel jeseni 1899 za nadučitelja v Poljane, tri leta nato pa v Gorenjo vas, kjer je dočkal pokoj, zgradil hišo in tam umrl leta 1930. Po maturi na gimnaziji je sicer šel študirat pravo na Dunaj, toda zaradi pomanjkanja sredstev je sprejel začasno učiteljsko službo. Ko je učil v Črnem vrhu nad Idrijo, se je poročil in ostal učitelj.

Tudi obe njegovi hčeri sta bili učiteljici. Mimica Pipan je poučevala v Javorjah od začetka svojega službovanja do 1941, ko so jo nemški okupatorji odpustili iz službe in je potem našla zaposlitev v občinski pisarni v Javorjah in v Škofji Loki. Jelica Pipan je službovala na šoli v Poljanah in v Gorenji vasi, prav tako do odpusta 1941. Ker je vneto sodelovala pri Sokolu in v pevskem zboru, so jo Nemci izgnali s 86-letno materjo v Srbijo. Po osvoboditvi sta obe sestri dobili učiteljsko službo v Gorenji vasi, kjer sta živeli v podedovani hiši, dočakali tam upokožitev in umrli v visoki starosti 84 in 80 let.

Njuna brata sta ubrala življenjsko pot izven učiteljskega poklica. Starejši Jan-ko Pipan je bil uradnik pri Južni železnici in je že umrl, mlajši Rudolf Pipan, ki se je leta 1895 rodil v Črnem vrhu nad Idrijo, pa je gozdarski inženir. Takoj po maturi 1915 je bil mobiliziran in je v Galiciji prišel v rusko ujetništvo, od koder se je vrnil 1918 in se vpisal na gozdarsko fakulteto v Zagrebu. Kot mlad inženir je služil v Bjelovaru, kjer se je tudi oženil, in v Čazmi, kjer je bil gozdni upravitelj. Tam se je poglobljaj v študij gozdarske ekonomike in leta 1937 v Zagrebu promoviral — kot prvi Slovenec — za doktorja gozdarske znanosti na temelju disertacije *O teoriji vrednosti*. Takoj nato je bil poklican v Ministrstvo za gozdove in rudnike v Beograd, kjer je prevzel skrb za urejanje zasebnih gozdov. Že prve ure druge svetovne vojne 6. 4. 1941 je pri bombardiranju Beograda izgubil vse svoje imetje in je nato z družino bedno preživel leta okupacije. Po osvoboditvi Beograda 1944 je bil načelnik planskega oddelka v ministrstvu, leta 1947 pa je bil na lastno prošnjo premeščen v Ljubljano,